

ESAM ve Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği işbirliği ile gerçekleştirilen bir uygulama projesi

Aktif İşgücü Piyasası Stratejileri Projesi

Yeni Fırsatlar Programı

ÇAĞDAŞ LİSE MEZUNU KIZLARLARA MESLEK EDİNDİRME VE ÜRETİME KATMA PROJESİ

Özet

Proje, kalkınmada öncelikli kırsal bölgelerden İstanbul'a göç eden düşük gelir grubundaki ailelerden, yüksek öğrenime devam edemeyen **100 kız öğrenciye** meslek edindirmeyi amaçlamaktadır. Bu yolla kırsaldan gelen, düşük gelirli ailelerden genç kızlarımızın sosyal ve kültürel gelişimlerine bir katkıda bulunarak toplam işgücüne donanımlı bir şekilde katılımları temin edilecektir. Proje faaliyetlerinin uygulama alanı olarak **İstanbul** seçilmiştir. Marmara bölgesi, özellikle de İstanbul, %27.7'lik nüfus artış hızı ile Türkiye ortalamasının çok üzerinde bir hızla göç alan bir bölgemizdir. İstanbul içinde kırsal nüfusun yoğun olduğu **Zeytinburnu, Ümraniye, Sultanbeyli, Kağıthane** ve **Fatih** gibi bölgelerde yaşayan düşük gelirli ailelere mensup lise mezunu genç kızlarımız hedef kitle olarak tespit edilmiştir. Proje iki temel faaliyet alanından oluşmaktadır. Bunlar i) eğitim faaliyeti, ii) rehberlik ve kariyer danışmanlık faaliyetleridir. Eğitim faaliyetleri kapsamında tespit edilecek olan toplam 100 öğrencinin 60'ına "**Büro Yönetimi ve Yönetici Sekreterliği**", kalan 40'ına ise "**Turizm ve Otelcilik**" eğitimleri verilerek meslek edinmeleri sağlanacaktır. Kariyer danışmanlık faaliyeti ile de bu eğitimi alan kursiyerlerin belirlenmesi ve eğitimleri sonunda istihdamlarının teminine çalışılacaktır. Başarılı katılımcılar eğitimlerinin sonunda *İTÜ Sürekli Eğitim Merkezi* tarafından verilen **başarı sertifikaları** alacaklardır.

Hedefler

Bu projenin hedefi kırsal bölgelerden İstanbul'a göç etmiş düşük gelir grubundan hanehalklarındaki lise mezunu genç kızların meslek edindirilmeleri ile nitelikli işgücüne avantajlı koşullarda katılımını temin etmek, içinde buldukları sosyo-ekonomik koşulların iyileştirilmesi yoluyla toplumdaki sosyal konumlarının düzelmesine imkan sağlamak ve dezavantajlı konumda olan kadınların bu yolla toplam istihdam içindeki paylarını arttırmaktır. Türkiye Cumhuriyeti Çalışma Bakanlığı'nın *Ulusal İstihdam Politikası* önerilerinde de belirtildiği gibi Türkiye'deki kadınların iyi eğitim almaları teşvik edilmektedir. Özellikle örgün eğitim dışında kalan kadınların meslek edinmelerini yönelik olarak aktif istihdam politikalarının teşviki önerilmektedir. Özellikle kırsal yörelerde eğitimlerini sürdürme imkanı bulamamış kız çocuklarının desteklenmesi ve bunların vasıflı işgücüne katılımlarının sağlanması yönünde tavsiyeler bu öneriler arasında yer almaktadır.

Türkiye ekonomisinin uluslararası düzeyde karşı karşıya kaldığı rekabet ve bu rekabetin dayattığı uyum problemleri Türkiye gibi emek piyasasında yapısal problemlerin bulunduğu ekonomilerde istihdam düzeyini ve mevcut işgücünün istihdam edilebilirliğini derinden etkilemektedir. Emek piyasası ile ilgili yapısal problemlerin başında vasıfsız işgücü sayısının çokluğu ve mevcut işgücü içinde ortaya çıkan vasıf uyumsuzlukları yer almaktadır. Özellikle kırsal bölgelerden kentsel bölgelere göçün ardından, tarım sektöründen kopan işgücünün yarattığı işsizlik Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı önemli problemlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Tarım sektörü içindeki faaliyetlerin daha çok hanehalkı düzeyinde yürütülmesi ve birtakım sosyal ve kültürel uygulamalar kalabalık aileye sahipliliği teşvik edici unsurlar olmuşlardır. Ancak ülkemizde tarım kesiminin gerileme içinde olması, bununla beraber doğu ve güneydoğu Anadolu gibi bölgelerde yaşanan terör olaylarının da etkisiyle tarımsal nüfustan kente doğru bir nüfus akımı gerçekleşmiştir. Fakat kırsal alanda belli bir mantığı olan kalabalık hanelerin kentsel alanlarda varlığını sürdürmesi güçleşmiş ve ailelerin bu güçlüklerle baş etmek için geliştirdikleri uyum süreçlerinde kız çocukları dezavantajlı bir duruma gelmiştir. Bir çoğu temel eğitimleri sonunda çalışma imkanı bulamamakta, çalışabilenlerin ise zor koşullarda aile bütçelerine katkıda bulunmaları istenmektedir. Hiç bir mesleki vasfa sahip olmayan, hatta mevcut durumda aileleri tarafından vasıf edinebilmeleri için herhangi bir şekilde teşvik edilmeyen kız çocukları genellikle kayıt dışı üretim faaliyetlerinde, düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Mesleki bir eğitimden geçerek vasıf edinmek isteyen genç kızların karşısına çıkan en önemli engel bu tip eğitimlerin yüksek maliyetleridir. Kamu kurum ve kuruluşlarının düzenlemiş olduğu kurs ve eğitimler mevcut talebi karşılayabilecek miktarda olmadığı gibi, karşı karşıya kalınacak mali yük de bu ailelerin kaldırabileceklerinin çok üzerindedir.

Bu proje lise mezunu kız çocuklarına meslek edindirmeyi amaçlamaktadır. Bu yolla bu genç kızlarımızın daha iyi koşullarda istihdam edilebilirliklerinin artırılması hedeflenmektedir. Aynı zamanda bu yolla eşit fırsat ilkesi referans alınarak kadının toplam istihdam içindeki konumu düzelecek ve onları dezavantajlı durumdan kurtaracaktır. Proje kapsamında yükseköğrenime devam edemeyen toplam 100 kız öğrenciye meslek edindirmeyi hedeflemekteyiz. Bu hedeflenen grup içinden 60 kız öğrenciye *Büro Yönetimi ve Yönetici Sekreterliği* eğitimi, kalan 40 öğrenciye ise *Turizm ve Otelcilik* eğitimleri verilecektir. Başarılı öğrencilerin İTÜ Sürekli Eğitim Merkezi tarafından sertifikalandırılacak olan kız öğrencilerimizin Turizm sektöründe faaliyet gösteren kurumsal, tanınmış otellerde, tekstil ve hazır giyim alanlarındaki işletmelerde işbulmaları ve mevcut durumlarında kazandıkları gelirlerinden daha fazlasını kazanarak aile bütçelerine katkıda bulunmalarına imkan sağlanacaktır. Kayıt içinde faaliyet gösteren firmalarda kayıtlı işgücü olarak çalışma imkanı bulacak genç kızlarımız belli bir sosyal güvenlik şemsiyesi içinde yer alarak gelecek hayatlarında da güvenceye ulaşmış olacaktır.

Gerekeçe

Çalışma Bakanlığı'nın belirlemiş olduğu Ulusal İstihdam Politikasına yönelik öneriler arasında kadınların işgücü piyasasına girişlerinin kolaylaştırarak olan tedbirlerin başında kadın işgücünde gözlemlenen eğitim ve vasıf eksikliğidir. Bu eksiklerin ortadan kaldırılması için yaşamboyu eğitim faaliyetlerinin oluşturulması ve mevcutların desteklenmesi öngörülmektedir. Bu proje büyük ölçüde bu öneriler ışığında kadın işgücünün istihdam edilebilirliğini artırarak, kadınların **eşit fırsat** ilkesi ışığında istihdam edilebilirliklerini yükseltmektedir. Bu hedefler itibarıyla proje *Yeni Fırsatlar Programının* temel hedefleri uyarınca, lise mezunu genç kızlara yeni istihdam imkanı sağlayacak eğitim olanağı yaratmaya yönelik bir eğitim faaliyeti önermektedir (*bkz* Rehber 2..1.3 md. *iii*).

Günümüz Türkiye'sinin temel sorunlarının başında kırsal alanlardan kentlere göç gelmektedir. Son yıllarda tarımsal gelirlerdeki düşüşler, işsizlik, toprak verimsizliği ve topsaksızlık göçün geleneksel sebepleri arasında yer alırken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşanan göçler son yıllardaki kitlesel göç hareketinin nedeni olarak ortaya çıkmaktadır. Kırsal bölgelerden göç eden aileler genellikle çok çocuklu aileler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel bölgelerdeki

ortalama hanehalkı büyüklüğü 4 kişi iken, kırsal bölgeler ve özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde bu oran 5 seviyesine çıkmaktadır. Göç edenler başlangıçta kentteki akraba ve hemşehrilerinin yanına yerleşmiş bir şekilde yaşarken, daha sonra boş buldukları arazileri işgal ederek kendilerine barınacak evler inşa etmişlerdir. Büyük kentlerde yaşam maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle bu aileler çocuklarını kayıt dışı istihdama doğru yönlendirmektedirler. Çocukların eğitim maliyetlerini karşılayamayan aileler, eğitimde önceliği erkek çocuklarına vermekte, kız çocuklarını ise evde veya dışarıda düşük ücretli ancak kalitesiz işlerde çalıştırmaktadırlar. Büyük bir oranda kendileri de okur-yazar olmayan anne ve babalar kız çocuklarının eğitimlerini daha ileriye götürmelerinin bir faydası olacağına inanmamaktadırlar. Bu noktada hedef kitlemiz içinde yer alan lise bitirmiş, üniversiteye devam edemeyen kız çocuklarının vasıfsız olmaları nedeniyle, aile dışında iyi bir iş bulabilme imkanları sınırlıdır. İş olanığı bulanların buldukları işlerde çalışanların bir yandan ücretleri düşük, diğer yandan da sosyal güvenceleri bulunmamaktadır.

Projenin hedef kitleleri içinde kırsaldan göç eden nüfus içinden seçilecek lise mezunu genç kızlar yer alacaktır. He ne kadar hedef kitlemiz içinde yer alan öğrenciler lise eğitimi almış olsalar da yüksek öğrenim imkanı yakalayamamışlardır. Bu öğrencilerin vasıf kazanmalarına yönelik diğer eğitim faaliyetlerine katılabilmeleri, mali nedenlerden dolayı hemen hemen imkansızdır. Bu öğrenci kitlesinin kırsaldan İstanbul'a göç etmiş ailelerden seçilmiş olmasının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bunların başında kırsal bölgelerimizdeki eğitim oranındaki ve fırsatlarındaki düşüklüktür. *Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)* verilerine göre, 2000 yılı itibarıyla Türkiye genelinde okur-yazarlık oranı %85.6 iken, bu oran İstanbul'un oldukça yoğun bir şekilde göç aldığı Güneydoğu Anadolu (GAP) bölgesinde %68.8 seviyesine kadar düşmektedir. Dahası okur-yazarlık oranı Türkiye genelinde erkekte %92, kadında %77 iken, aynı bölge için bu oranlar erkekte %82 ve kadında %56 gibi bir oranda seyretmektedir. Bu rakamların da gösterdiği gibi en temel eğitim göstergesi referans alındığında GAP bölgesindeki kadın nüfusun önemli ölçülerde bir eğitim açığı ortaya çıkmaktadır.

Kırsal bölgeler ve özellikle de kadın için ortaya çıkan bu olumsuz durumun arkasında çeşitli sebepler yer almaktadır. Bunların başında eğitim imkanlarında görülen sınırlamalar ve kısıtlar gelmektedir. Yine *DİE* rakamlarına göre kız çocuklarının okullaşma oranı itibarıyla GAP bölgesi %75'lik oranla Türkiye geneli için geçerli %92'lik oranın çok gerisinde kalmaktadır. Türkiye genelinde bulunan 203 *Yatılı İlköğretim Bölge Okulu*'nun sadece 45 tanesi Doğu ve Güneydoğu bölgesinde bulunmaktadır. Ortaöğretimde de bölgenin ve kız çocukların durumu Türkiye ortalamalarının gerisindedir. Türkiye genelinde ortaöğretimde okullaşma oranı %37 iken, bu oran GAP bölgesinde %18 seviyesine kadar düşmektedir. Bu oranların içinde kız öğrenci oranları çok daha düşük seviyelerde seyretmektedir. Ülkemizde bu tip sınırlı miktardaki eğitimler Milli Eğitim Bakanlığı'nın sorumluluğunda, Valilikler, Kaymakamlıklar, Belediyeler, Gençlik ve Kültür Evleri, Sivil Toplu Örgütleri ve Üniversiteler tarafından verilmektedir. Kadınların yaygın eğitim imkanlarından yararlanmaları açısından bakıldığında da ülkemiz imkanlarının çok yeterli olduğunu söyleyememekteyiz. Tüm bunların ışığında kırsal (özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu) kökenli ailelerden seçilecek 100 kadar lise mezunu genç kızımıza meslek edindirme eğitimi verilecektir. Bu kızlarımızın ait oldukları hanehalklarının ortalama büyüklüğünün 5 kişi olduğu düşünüldüğünde, 100 kız öğrencinin meslek edinmesi ve ardından yerleştirilecekleri işlerden elde edecekleri gelir ile toplam 500 kişinin hayat standartlarını geliştirme imkanına da erişmiş olunacaktır.

Bu kızlarımız İstanbul'un en çok göç alan beş bölgesinden, **Zeytinburnu, Ümraniye, Sultanbeyli, Kağıthane** ve **Fatih** bölgelerinden seçilecektir. Özellikle çalışma çağındaki nüfusun en yoğun olduğu bölge olan İstanbul'da hedef olarak seçilen beş bölgedeki ekonomik koşullar ve bölge mülki idare kaynaklarının sınırlı oluşu bu tip bir eğitimin uygulanabilmesinin önündeki önemli engellerden birini oluşturmaktadır. Kalkınmanın ve yaşam standartlarının düşük olduğu bölgelerden İstanbul'a göçle gelen ailelerin kızları büyük şehirde yaşamının bedelini öncelikle psikolojik olarak ödemektedirler. Şehirlerde doğmuş ve büyümüş yaşlarına uyum sağlayamamakta, özenmekte ve onlara benzeyebilmek için de genellikle kısa yoldan para kazanmanın yollarını aramakta ve yasal olmayan işlerde problemlerinin çözümünü aramaktadırlar.

Yaygın bir şekilde çok azı da okulu bitirir bitirmez evlenme yolunu seçerek ailenin psikolojik olarak oluşturduğu yüklerden kurtulmaya çalışmaktadır. Ancak bu kesimdeki genç kızlar yine kendi çevresinden kişilerle evlilik yaptıkları için de benzer sıkıntılar evlilik sonrasında da devam etmektedir.

Yukarıdaki açıklamalardan da görüldüğü gibi kadınlar erkeklere oranla istihdam ve sosyal güvenlik imkanlarından daha az yararlanabilmektedirler. Bu ve benzeri projeler kadınların istihdam ve sosyal güvenlik imkanlarını ve donanımlarını arttırarak cinsiyetler arası **fırsat eşitliğinin** temin edilmesini sağlamaktadır. Bu amaçla kadınların öncelikle eğitime ağırlık verilmeli, onların girişimciliği teşvik edilmeli, bilgi ve teknolojiye ulaşımaları sağlanmalıdır.

Verilecek eğitimlerin seçiminde ülkemizin ekonomik veri koşulları altında vasıflı işgücü sıkıntısının çekildiği belli başlı iki alan temel alınmış ve bu alanlara yönelik eğitimler oluşturulmuştur. Bilgi teknolojileri uygulamalarının giderek yaygınlık kazandığı günümüzde bu teknolojilere dayalı bir iş idaresi eğitiminin yararına inanılmaktadır. Özellikle bu eğitimde katılımcıların bilgisayar konusundaki eğitimi; bunun yanında modern yönetim teknik ve ilkeleri ile donanımları amaçlanmıştır. Bir diğer eğitim faaliyeti ise Turizm ve Otelcilik eğitimidir. Ülkemizde özellikle ara eleman eksikliğinin had safhada yaşandığı bu sektörde istihdam imkanları ve ücretler diğer sektörlerden çok daha iyi konumdadır. Ayrıca uzun yıllardır bu tip eğitimleri verme tecrübesine sahip *İTÜ Sürekli Eğitim Merkez*’inden daha önceki dönemlerde mezun olan öğrencilerimizin çoğu bugün tanınmış birçok otelde görev yapmaktadır. Mezunlarımız kurslarının sonunda staj imkanlarına sahip olup, staj sürelerinin sonunda buldukları kurumlarda da çalışabilme imkanlarına da sahiptirler.